

LLIBRES

LA ESCUELA DE LAS TECNOLOGÍAS

ÀNGEL SAN MARTÍN ALONSO

“Educació. Estudis 9”, Universitat de València. València, 1995, 278 pp.

La didàctica ja no manté pretensions preceptives. Alliberada de les tuteles de la teocràcia i de la tecnocràcia, reclama dels docents el mateix exercici d'autoreflexió en què es troba embarcada. La seua singlada no és fàcil. De les restes del naufragi de la modernitat, la lògica de les ciències socials es manté agafada al tauló de l'escepticisme, mentre els taurons postmoderns, amb l'aparença de la feblesa, llancen queixalades de desregulació i reestructuració capitalista. Per això, la didàctica pensa ara l'educació des de la cultura i des de l'organització, dues nocions amables per designar el saber i el poder.

Com Gregor Samsa, l'escola es despertà un matí d'uns somnis agitats, transformada. A la seua closca havia aparegut una antena parabòlica i una multitud de cames la connectava amb les ciberxarxes. Els i les docents es residualitzen o es reconverteixen, com la resta de la classe treballadora. Per a la didàctica, però, el dilema no és apocalipsi o integració, sinó més aviat l'opció entre l'autoreflexió o l'autisme. Àngel San Martín Alonso s'enfila pel primer camí en el seu llibre *La escuela de las tecnologías*, conscient que els didactes i teòrics de l'organització escolar, com ell mateix, “no han oferit cap anàlisi assenyada i àmplia de les escoles” (S. Ball). Per això, el seu llibre es presenta amb el disseny més ambiciós, aquell que pretén glosar les qüestions bàsiques: què, com, per a què i de quina manera; altrament dit, *quina* escola està metamorfosant-se tecnològicament (l'escola qüestionada, capítol primer), *com* es generen els canvis (nous referents culturals, capítol segon), *per a què* integrar les tecnologies (el món a través de les pantalles, capítol tercer), i *de quina manera* alteren les pràctiques de docents i alumnat (cruïlla del currículum escolar, capítol quart). Davant d'aquestes preguntes, el professor San Martín no ofereix subreptíciament preceptes teocràtics ni receptes tecnocràtiques, sinó conceptes problemàtics.

El capítol primer explica que, si l'escola és un espai de comunicació obert, socialment construït i organitzativament configurat, no pot deixar de ser

qüestionada per les anomenades noves tecnologies. Aquestes també són construccions socio-històriques, per la qual cosa el capítol segon glosa les orientacions ètico-polítiques de les noves tecnologies, és a dir, avança la seua economia política. Es dedueix una consideració de fort impacte de les noves

tecnologies en la relació interpersonal i l'entorn humà. Per això, el capítol tercer, des d'una orientació holística, comenta la transformació de la circumstància cultural. *Cultura*, més enllà d'*escola* o *currículum*, esdevé el concepte clau per a pensar l'articulació entre els temes considerats als capítols segon i tercer i els canvis que esdevenen en l'actuació de l'alumnat i del professorat, tal i com es comenta al capítol quart; o més exactament, és una concepció del *currículum*, com a lloc de trobada de pràctiques diverses —davant les pretensions positivistes— i canviants —davant les clausures de la reforma—, és a dir, com un espai d'implicació autoreflexiva col·lectiva, l'única possibilitat coherent i crítica d'obertura a la cultura mediàtica actual. No es tracta ni d'àudio-visualitzar —informatitzar el currículum— ni de curricularitzar-disciplinar allò mediàtic. És a dir, segons San Martín, l'escola de les tecnologies no ha de fer la seua “alfabetització” àudio-visual des de l'assignatura ni des de la transversalitat, ni menys des del llibre de text o l'aula d'informàtica, sinó des del projecte educatiu de centre i la interrelació dels contextos educatius.

FRANCESC JESÚS HERNÁNDEZ I DOBÓN

CINEMA I FILOSOFIA. COM ENSENYAR FILOSOFIA AMB L'AJUT DEL CINEMA

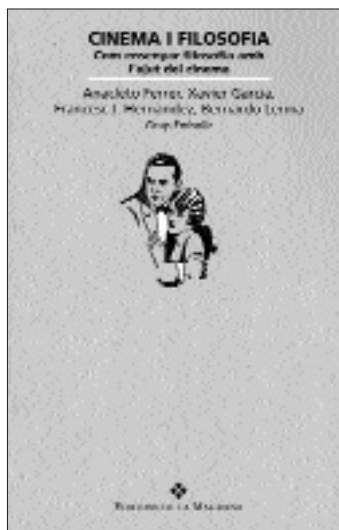
GRUP EMBOLIC (DD.AA.)

Edicions de la Magrana, Col·lecció "L'Esparver", 62, Barcelona, 1995, 267 pp.

Primum videre, deinde philosophari, és la petita però significativa variació de l'aforisme clàssic que encapçala i serveix de fil d'Ariadna d'aquesta última i més arriscada oferta pedagògica del Grup Embolic. Certament, no és la primera vegada que aquest equip de professors i doctors en filosofia proposen nous materials curriculars per a un ensenyament que ultrapasse la *vox ex cathedra*. Des del 1985, Anacleto Ferrer, Xavier Garcia Raffi, Francesc J. Hernández i Bernardo Lerma desenvolupen un treball de renovació pedagògica contra la inèrcia aquella —política sobretot— que veu en la filosofia una matèria que cal extingir. En realitat, el primer error consisteix a veure la filosofia com una matèria, és a dir com un corpus de coneixements més o menys susceptible de ser reduït i computabilitzat en un examen. La filosofia, atesa la seua nul·la —pràcticament inexistent— traducció tècnica, ha de ser, doncs, arraconada i confinada a les masmorres dels dissenys curriculars: això que ara diuen assignatures *humanistes*.

Tot i això —i això, és molt—, cal incidir en el fet que la necessitat i la virtut de la filosofia no descansa en el pes dels continguts; serà necessari repetir una vegada més que no només no és prescindible, sinó que fins i tot és bàsica per a formar l'entrellat d'una persona *educada*; s'escau encara de reiterar que, sense l'humus filosòfic, les flors del coneixement naixen marcides i sense color. Però no podem incidir, repetir, recitar tot això salmòdicament (fins que esdevinga com la veu aquella que clamava al desert): cal demostrar-ho, corroborar-ho, en el dia a dia de les aules. I aquest és el benefici més gran del llibre que tenim a les mans. No és un exercici teòric. No una tirallonga més o menys erudita sobre les beutats de la filosofia. És una demostració contundent que es pot —i, sobretot, cal— ensenyar la filosofia —o, millor, a filosofar— d'una altra manera. És a dir, que és als professors que és destinat (sobretot) l'últim llibre del Grup Embolic. I això per diversos motius.

El de la influència dels nous mitjans de comunicació en les estratègies de l'ensenyament, és un vell i intricat debat que no ens cal *esbrostar* ara i ací. La lectura filosòfica d'un text fílmic —que és el que proposa el llibre— s'ha de conduir dins de certs límits:

els que imposa precisament l'espai textual de la pel·lícula. Per sort o per desgràcia, Eisenstein no arribà a portar mai a les pantalles cap film sobre *El Capital*, per bé que fou un dels seus projectes. El professor, doncs, és el que ha de conduir l'alumne *des de* la pel·lícula —que no és concebuda

necessàriament en termes filosòfics— *fins a* la seua lectura en clau filosòfica. El llibre d'Embolic forneix a bastament els professors de materials i idees suficients per dur a terme aquest propòsit. I la cosa ha estat ben pensada: s'han triat pel·lícules d'una innegable qualitat, que es poden trobar fàcilment en el mercat àudio-visual i que, en la majoria dels casos, tenen un correlat escrit (llibre, guió, etc.) que en facilita les comparances. Tampoc no és casualitat que, en la nòmina dels directors, figuren alguns d'aquells que més es presten a aquest tipus de lectura: Woody Allen (*La rosa porpra de El Caire* i Hume, *Delictes i Faltes* i l'Ètica), Annaud (*A la recerca del foc* i l'Antropologia, *El nom de la Rosa* i Occam), Coppola (*Apocalypse Now* i Nietzsche), Hitchcock (*Marnie, la lladre* i Freud) o Liliana Cavani (*Galileu Galilei*).

En resum, doncs, per tot això i més, no és gens estrany que el llibre —i la idea— hagen merescut el Premi Maria Ibars a la Renovació Pedagògica de l'any 1994, que atorga la Diputació d'Alacant. I d'altra banda, és una intel·ligent bufetada a la cara d'aquells *polítics* que no s'han assabentat encara que ensenyar a filosofar és, sobretot i especialment, ensenyar a pensar.

MARC BORRÀS

ELS ORÍGENS

JULI PERETÓ I SALVADOR ALEGRET (EDS.)

XXIV Universitat Catalana d'Estiu, Monografies de la Secció de Ciències, 11. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1994, 168 pp.

Cioran, en un dels seus esmolats aforismes, llançava un dels arguments més demolidors contra la ciència: «aquest món no mereix d'ésser conegut.» Ja sabem, però, que Cioran era allò que se'n diu un escèptic. Aquells que es reuniren la tercera setmana del mes d'agost de 1992 a la Universitat Catalana d'Estiu tenien en comú, especialment, l'afany del coneixement. I, el que resultaria encara més greu per al filòsof romanès, l'afany del coneixement científic. D'ençà dels inicis, els encontres a Prada s'han caracteritzat per una decidida voluntat crítica. Pel sedàs de les universitats catalanes d'estiu han passat moltes de les idees i quasi tots els conceptes que emprem habitualment per entendre'ns i fer-nos entendre. No és casualitat, doncs, que la Secció de Ciències de l'Institut hi tinga a veure, i molt: precisament si hi ha cap llenguatge de coneixement *par excellence* en aquest segle és el científic. Un dels conceptes més misteriosos i atractius de la ciència és, precisament, el dels orígens.

Ja Juli Peretó, en el pròleg, encerta plenament en afirmar que ens caldria tornar a proclamar ara que «qui no cerca i coneix els seus orígens no comprendrà mai la seua identitat». És, doncs, l'intent de comprensió — un dels passos del mètode científic — de la nostra identitat el que guia aquesta *original* aproximació als problemes de definició de l'home i el seu entorn (natural, cosmològic, social, etc.). I no és precisament gratuït — sinó exactament tot el contrari — que aquestes aproximacions tangencials es realitzen des de metodologies i des de disciplines que, tradicionalment, s'ocupaven d'altres afers que no els socials. Porugues potser del determinisme cientista a què havien arribat altres empreses del mateix signe, les ciències *naturals* havien

fugit últimament d'implicar-se en qüestions ètiques, morals i filosòfiques. Tanmateix, aquest camí — que va començar el senyor Darwin — que porta a aplicar en disciplines humanistes els coneixements adquirits a través de les biològiques, no només és lícit, sinó fins i tot imprescindible per superar realment el llast

metafísic i ergòtic que encara impregna excessivament les comeses del filòsof modern. Qui és l'home, d'on ve i on va són demandes que, afortunadament, han deixat ja de ser territori vedat i privatiu d'ètics i altres pensadors més o menys filosofistes.

Però el projecte és lloable no tan sols pel tema triat, sinó també per la manera de presentar-lo. No cal ser cap expert ni especialista, no ja per entendre allò que se'ns explica, sinó també a l'hora de participar activament en aquesta explicació. Això, a més, ens dóna una bona oportunitat per revisar les aptituds pedagògiques dels nostres investigadors i per veure com aconsegueix cadascú de sortir-se'n de la difícil empresa de donar vida i fer intel·ligible el seu tema a uns profans en la matèria. Les solucions són, òbviament, variades: des de l'exposició àgil i delitosa d'alguns dels ponents (*chapeau*, Martí Domínguez) fins a altres digestions més pesades, tot i l'excel·lència del plat, clar.

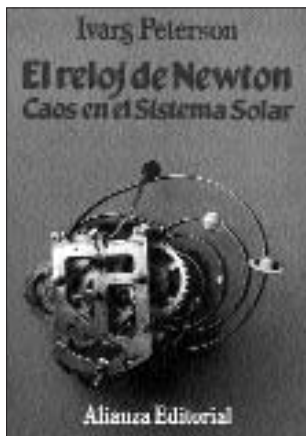
SERGI FERRERES

EL RELOJ DE NEWTON CAOS EN EL SISTEMA SOLAR

IVARS PETERSON

Alianza Editorial, Madrid, 1995, 308 pp.

Com a fantàstica joguina deixada rodolar per la mà de Déu, a l'home va ser concedida la Terra amb totes les seues meravelles. I n'hi va gaudir d'aleshores ençà, acaronat durant el dia per la llum i calidesa del sol; fascinat i atemorit per la bellesa del cel nocturn. Arribà el moment, però, que hom menjà

la fruita de l'arbre de la ciència i va tenir necessitat de saber. I pecà, tot creient-se capacitat per fer-ho.

El reloj de Newton és la història d'aqueixa humanitat que, des de les primeres clarors de la civilització, va qüestionar-se la presència d'aquells punts de llum i la relació que tenien amb la seua vida quotidiana. I de la curiositat inicial hom va passar a la necessitat de preveure els ritmes de la lluna i dels planetes per tal de saber l'època de la sembra i recollida, conèixer quan el riu se'n sortiria de mare i, per què no, d'obtenir prestigi i poder com a coneixedors del que, a les esfères celestials, es portaven entre mans.

Peterson fa un recull exhaustiu de propostes i models, de les hores d'observació que permeteren de bastir el marc de coneixements humans sobre la mecànica celeste que, d'alguna forma, culminà amb els *Principia* d'en Newton. I testimonia també com, tot aquest anhel cosmològic, serveix com a motor del desenvolupament de la física i la matemàtica i, és clar, d'allò que anomenem ara mètode científic. Però, tot aquest *meccano* conceptual que, fins fa relativament ben poc, semblava intocable va ensorrant-se de mica en mica en virtut d'una disciplina nascuda en les més fosques parcel·les de la física: el caos determinista. I és que hem mirat l'interior de la joguina per aconseguir palpar-ne el mecanisme, sí. Però, segurament també, encara no sabem com, ni per què, funciona com funciona.

J.C. FELICI

BIOSFERAS. METAMORFOSIS DEL PLANETA TIERRA DORION SAGAN

Alianza Editorial, 1995, 286 pp.

Si el planeta és un organisme viu i autoreglatiu com volen Lovelock i companyia, la Mare Terra és a punt de parir. La construcció d'un luxós Terrànim a Arizona on puguen (con)vivre de forma autònoma homes, animals, plantes i microbis, permet de corroborar dues coses: que els americans han deixat de concentrar tots els seus esforços científics en la guerra (freda) de les galàxies però que, encara, continuen deixant-se seduir per projectes ciclopis i exagerats que volen situar en la frontera entre ciència i ficció. De tota manera, la importància i transcendència de la idea excusa a bastament puerils supèrbies o excessos superlatius. El llibre de Dorion Sagan, que n'explica les incidències i les conseqüències científiques i filosòfiques de l'experiment, ofereix un resultat compacte: s'hi combina el rigor i la quantitat de la informació amb una presentació amena i desimbolta. I, a més, esdevé una correcta introducció als últims i més importants desenvolupaments que la ciència ha realitzat en un camp tan pròxim com desconegut: això que diem vida.

LA CONTAMINACIÓN SONORA EN LA COMUNIDAD VALENCIANA

AMANDO GARCÍA

Sèrie Minor, 28, Consell Valencià de Cultura, València, 1995, 129 pp.

Solem considerar com a soroll allò que ens és molest: és soroll el produït per unes obres que són sota de casa mateix i pot ser soroll el plor constant i inacabable del nadó. Contràriament, és música allò que ens produeix sensacions subjectivament agradables. Això val per a il·lustrar una mica el problema de definició del soroll: no depèn únicament i exclusiva de constants i variables fàcilment quantificables, sinó també d'ambientals i de personals. Malgrat aquestes prevencions, també hi pot haver —hi ha, de fet— un mínim consens al voltant del marge de soroll que una oïda humana hauria de suportar i existeix una absoluta unanimitat a l'hora d'assenyalar que la majoria dels nuclis urbans el superen. Concretament, l'estat espanyol pot vantar-se d'ocupar un segon lloc en un dels tants rànquings mundials com n'hi ha: el dels països sorollosos, seguint a poca distància el Japó. Amando García, catedràtic de Física Aplicada de la Universitat de València, porta ja uns quants anys realitzant estudis de camp sobre el cas valencià. El llibre que ara edita el Consell Valencià de Cultura aplega, a més dels resultats particularitzats de les seues investigacions, una bona descripció i síntesi introductòria del problema de la contaminació sonora. L'enèsima de les contaminacions provocades per la nostra tan salutífera societat del benestar.

ART I EDUCACIÓ

RICARD HUERTA

Col·lecció "Educació. Materials/10". Servei de Publicacions. Universitat de València, València, 1995, 187 pp.

La dedicació de Ricard Huerta a educar els educadors ha retut ja diversos i profitosos fruits. Professor de didàctica de l'art a l'EU de Magisteri de la Universitat de València, Huerta s'ha interessat pels aspectes formals i estilístics de l'escriptura. El resultat va ser una tesi que, editada sota el títol de *Funció plàstica de les lletres*, va ésser premiada per la Generalitat de Catalunya. Educar a través de l'art és la proposta que articula el seu nou llibre. Concebut com un manual, la intenció d'*Art i educació* és furnir els professors d'una mínima però sucosa guia, i de diversos materials, per a ensinistrar els alumnes a veure l'art com una via privilegiada de coneixement de la realitat. És a dir, que és tot superant la tradicional i esbiaixada perspectiva de la història de l'art que es presenta aquesta encomiable oferta editorial. Encomiable i plausible perquè el llibre, tot i ser destinat sobretot a professors i estudiants, ens pot servir també als que no hem tingut la sort ni l'oportunitat de veure en l'art més que una llarga i ensopida nòmina d'artistes i obres d'art que estaven més enllà del bé i del mal, és a dir de la societat que en demandava —i en pagava— el treball.